CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 3508**

Series : Sec. M/2018

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : A

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित प्रश्न **16** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देश : –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

Downloaded from cclchapter.com

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्डः ‘क’

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – 4 × 2 = 8

प्रकृतिः मनुष्यस्य उपकारिणी। मनुष्यैः सह तस्याः शाश्वतः सम्बन्धः। सा विविधरूपेषु अस्मिन् जगति आत्मानं प्रकटयति। विविधाः ओषधयः सकलानि खनिजानि च प्रकृतेः एव शोभाः। सा तु नित्यं एव एतैः साधनैः सर्वेषाम् उपकारं करोति, परं अधन्यः जनः अस्यां कृतज्ञतां विधाय असाधुसेवितं पथं गच्छति।

प्रश्नाः –

(क) कस्याः शाश्वतः सम्बन्धः मनुष्यैः सह अस्ति ?

(ख) प्रकृतिः विविधरूपेषु आत्मानं कुत्र प्रकटयति ?

(ग) प्रकृतिः कस्य उपकारिणी अस्ति ?

(घ) अधन्यः जनः कृतज्ञतां विहाय किं करोति ?

खण्डः ‘ख’

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. (क) विकासः ‘छात्रावास-जीवन’ विषये पितरम् प्रति पत्रमेकम् लिखति। मञ्जूषातः पदानि विचित्य पत्रे रिक्तस्थानानि पूरयन्तु –

4 × 1 = 4

परीक्षाभवनम्

तिथिः

Downloaded from cclchapter.com

पूज्यपाद पितः !

सादरं (i) ....। अहं गृहात् प्रस्थाय (ii) .... रेलयानात् अवतीर्य छात्रावासम् सुखेन प्राप्तः। अस्मिन् कक्षे वायोः (iii) .... चागमनाय वातयानानि तिष्ठन्ति। अत्र पानाशनयोः (iv) .... । चिन्ता न कार्या। मातृपादयोः प्रणामः अस्तु।

भवदीयः पुत्रः

विकासः

मञ्जूषा

सुप्रबन्धः, प्रकाशस्य, नमो नमः, अमृतसरनगरे।

(ख) निर्दिष्टं चित्रं दृष्ट्वा प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च मञ्जूषाप्रदत्तैः उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत – 4 × 1 = 4

प्रश्नाः –

Downloaded from cclchapter.com

(i) इदं उद्यानस्य .... अस्ति।

(ii) बालकः .... सह क्रीडति।

(iii) अत्र वृक्षौ ....।

(iv) एका बालिका रज्ज्वा...........।

मञ्जूषा

क्रीडति, मित्रैः, स्तः, चित्रम्।

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

3. अधोनिर्दिष्टगद्यांशस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 1 × 4 = 4

जम्बुकः = यदि एवं तर्हि मां निजगले बद्ध्वा चल सत्वरम्। सः व्याघ्रः तथाकृत्वा काननं ययौ। शृगालेन सहितं पुनरायान्तं व्याघ्रं दूरात् दृष्ट्वा बुद्धिमती चिन्तितवती ....।

अथवा

कश्चिद् राजा स्वमनसि निरन्तरं प्रवर्तमानायाः जिज्ञासायाः समाधानाय कस्मिंश्चिदाश्रमे निवसतो मुनेः पार्श्वमुपागच्छत्।

4. अधोनिर्दिष्टश्लोकस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखितव्यः – 1 × 4 = 4

श्रमक्लमपिपासोष्ण-शीतादीनां सहिष्णुता।

आरोग्यं चापि परमं व्यायामादुपजायते।।

Downloaded from cclchapter.com

अथवा

संपत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता।

उदये सविता रक्तौ रक्तश्चास्तमये तथा।

5. अधस्तनसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थः स्पष्टयितव्यः – 2 × 2 = 4

(क) समीक्ष्य कुर्याद् व्यायाममन्यथा रोगमाप्नुयात्।

(ख) विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम्।

(ग) निहन्यन्ते च विवशाः प्राणिनः।

(घ) प्रीताभ्यः प्रकृतिभ्यः प्रतिप्रियमिच्छन्ति राजानः।

6. अधः प्रदत्तं गद्यांशं सम्पठ्य निर्दिष्ट-प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लेखितव्यानि – 3 × 1 = 3

विचित्रा दैवगतिः। तस्यामेव रात्रौ तस्मिन् गृहे कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरे प्रविष्टः। तत्र निहितामेकां मञ्जूषाम् आदाय पलायितः। चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धोऽतिथिः चौरशङ्कया तमन्वधावत् अग्रहणाच्च, परं विचित्रमघटत। चौरः एव उच्चैः क्रोशितुमारभत 'चौरोऽयं चौरोऽयम्' इति।

प्रश्नाः –

(क) गृहाभ्यन्तरे कः प्रविष्टः ?

(ख) अतिथिः केन प्रबुद्धः ?

(ग) 'चौरोऽयं चौरोऽयम्' इति कः क्रोशितुं आरभत ?

Downloaded from cclchapter.com

7. अधोनिर्दिष्टं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नयोः उत्तरे संस्कृतेन लेखितव्ये –

$2 \times 1 = 2$

एकेन राजहंसेन या शोभा सरसो भवेत्।

न सा बकसहस्रेण परितस्तीरवासिना।।

प्रश्नाः –

(क) सरः केन शोभते ?

(ख) कीदृशेन बकसहस्रेण सरः न शोभते ?

8. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) उद्याने <u>पक्षिणां</u> कलरवं चेतः प्रसादयति।

(ख) तया <u>अस्य</u> शयनस्य व्यवस्थापि कृता।

(ग) अलम् <u>अतिविस्तरेण।</u>

9. प्रश्नपत्रे लिखितान् श्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' स्वपाठ्य- पुस्तकात् ***एकं*** श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। $1 \times 4 = 4$

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

10. (क) व्यञ्जनसन्धेः ***अथवा*** विसर्गसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

(ख) अव्ययीभावसमासस्य ***अथवा*** द्विगुसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

(ग) करणकारकस्य ***अथवा*** अपादानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

Downloaded from cclchapter.com

11. अधोलिखितानाम् अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत –

3 × 1 = 3

(क) बालकं .... ताडय। (मा / च)

(ख) भवान् .... कथम् आयातः। (अहर्निशम् / चिरं)

(ग) .... कोऽस्ति। (बहिः / अलम्)

12. प्रदत्तोपपदविभक्ति-वाक्येषु उचितंविभक्तिप्रयोगं कुरुत –

4 × 1 = 4

(क) नृपः .... गच्छति। (नगरं / नगरस्य)

(ख) सः .... कटुः अस्ति। (स्वभावाय / स्वभावेन)

(ग) .... स्वस्ति। (नृपं / नृपाय)

(घ) सः .... निपुणः अस्ति। (रामात् / रामेण)

13. यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि लिखत – 4 × 1 = 4

(क) 'राम' शब्दस्य तृतीया-एकवचने।

(ख) 'लता' शब्दस्य षष्ठी-एकवचने।

(ग) 'नदी' शब्दस्य द्वितीया-बहुवचने।

(घ) 'अस्मद्' शब्दस्य षष्ठी-एकवचने।

14. यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि लिखत – 4 × 1 = 4

Downloaded from cclchapter.com

(क) 'पठ्' धातु, लट्लकारः, म० पु०, एकवचने।

(ख) 'गम्' धातु, लृट्लकारः, प्र० पु०, एकवचने।

(ग) 'भू' धातु, लङ्लकारः, उ० पु०, बहुवचने।

(घ) 'अस्' धातु, लङ्लकारः, प्र० पु०, द्विवचने।

15. अधोलिखितेभ्यः क्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत – $3 \times 1 = 3$

(क) सुगमः।

(ख) अधिगच्छति।

(ग) प्रतिवदति।

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय प्रश्नाः)

16. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्त वैकल्पिकचतुर्षु उत्तरेषु ***एकं*** शुद्धम् उत्तरं लिखत – $16 \times 1 = 16$

(क) 'गावः + च' अत्र किं सन्धियुक्तपदम् ?

(i) गावश्च

(ii) गाश्च

Downloaded from cclchapter.com

(iii) गावच

(iv) गौश्च

(ख) 'स्वागतम्' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?

(i) सु + वागतम्

(ii) सव + गतम्

(iii) सु + आगतम्

(iv) स्व + आगतम्

(ग) 'राजपुरुषः' इति पदस्य विग्रहम् किम् ?

(i) राज्ञा पुरुषः

(ii) राज्ञः पुरुषः

(iii) राज पुरुषः

(iv) राज्ञ पुरुषः

(घ) 'उपनदि' इति पदे कः समासः ?

(i) द्वन्द्व

(ii) बहुव्रीहि

(iii) द्विगु

Downloaded from cclchapter.com

(iv) अव्ययीभाव

(ङ) 'दुर्लभः' इति पदस्य विलोमशब्दः किम् ?

(i) सुलभः

(ii) सुखदः

(iii) सुकरः

(iv) दुर्लभा

(च) 'दोषः' इति पदस्य विलोमपदम् किम् ?

(i) गुणाः

(ii) गुणः

(iii) दोषाः

(iv) दोषः

(छ) 'सलिलम्' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

(i) रसातलम्

(ii) तक्रम्

(iii) जलम्

(iv) पाषाणम्

(ज) 'नगरम्' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

Downloaded from cclchapter.com

(i) वनम्

(ii) उपवनम्

(iii) काननम्

(iv) पत्तनम्

(झ) 'समाज + ठक्' इति संयोगे किं रूपम् ?

(i) समाजी

(ii) समाजिकः

(iii) समाजठक्

(iv) सामाजिकः

(ञ) 'दातव्यम्' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(i) तव्यत्

(ii) क्त

(iii) अनीयर्

(iv) क्त्वा

(ट) 'पञ्चविंशति' इति पदे का संख्या ?

(i) 35

Downloaded from cclchapter.com

(ii) 25

(iii) 15

(iv) 45

(ठ) '30' इति पदे किं संख्यावाचीपदम् ?

(i) विंशतिः

(ii) त्रिंशत्

(iii) विशतीः

(iv) चतुविंशति

(ड) 'अतिदीर्घः प्रवासः' अत्र किं विशेष्यपदम् ?

(i) अतिदीर्घः

(ii) प्रवासः

(iii) अति

(iv) दीर्घः

(ढ) 'उदात्तरम्यः समुदाचारः' अत्र किं विशेषणपदम् ?

(i) उदात्तरम्यः

(ii) समुदाचारः

(iii) उदात्त

Downloaded from cclchapter.com

(iv) रम्यः

(ण) घटिकां दृष्ट्वा समयेन रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत –

(i) बालकः प्रातः ………… वादने उत्तिष्ठति।

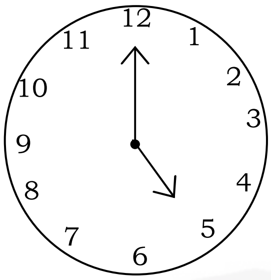

(ii) अहं प्रातः …………. भ्रमणाय गच्छामि।

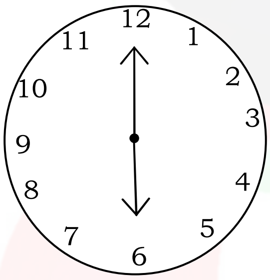

Downloaded from cclchapter.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 3508**

Series : Sec. M/2018

रोल नं०

SET : B

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

समय : 3 घण्टे] *[पूर्णांक : 80*

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित प्रश्न 16 हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देश : –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

Downloaded from cclchapter.com

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $4 \times 2 = 8$

अस्माकं देशे अनेकानि राज्यानि सन्ति। तेषु हरियाणा-राज्यम् अति लघुराज्यं वर्तते। अस्य उदयः 1966 तमे वर्षे नवम्बरमासस्य प्रथमे दिनाङ्के अभवत्। हरियाणा-प्रदेशः वीराणां भूमिः कथ्यते। अस्य कुरुक्षेत्रस्य नगरे महाभारतस्य युद्धम् अभवत्। इदं राज्यं कृषिप्रधान- राज्यम् अस्ति।

प्रश्नाः –

(क) हरियाणा-राज्यं कीदृक् राज्यं वर्तते ?

(ख) हरियाणा केषां भूमिः कथ्यते ?

(ग) अस्य कुरुक्षेत्र नगरे किम् अभवत् ?

(घ) हरियाणा-राज्यं किं प्रधानं वर्तते ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. (क) विकासः विद्यालयस्य 'क्रीडा-दिवस-समारोह' विषये मित्रं प्रति पत्रं लिखति। मञ्जूषातः पदानि विचित्य पत्रे रिक्तस्थानानि पूरयन्तु – $4 \times 1 = 4$

परीक्षाभवनम्

तिथिः

प्रियमित्र सुरेश,

सप्रेम नमो नमः।

Downloaded from cclchapter.com

अत्र कुशलं तत्रास्तु। अस्माकं विद्यालये परह्यः एव (i) ……….. मानितोऽभवत्। तत्र विद्यालयस्य छात्राः (ii) ……….. विविधासु क्रीडासु भागग्रहम् अकुर्वन्। सर्वे तद् (iii) ……….. आसन्। एषः (iv) ………..। सर्वथा सफलः आसीत्।

भवतः प्रियः

विकासः

मञ्जूषा

क्रीडादिवसः, समारोहः, अतिमोदमानाः, उत्साहेन।

(ख) निर्दिष्टं चित्रं दृष्ट्वा प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च मञ्जूषाप्रदत्तैः उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत — $4 \times 1 = 4$

प्रश्नाः —

(i) एकः बालकः ……….. सह आगतः।

Downloaded from cclchapter.com

(ii) .... चित्रे एकं कारयानम् गच्छति।

(iii) .... क्षिपत् राजमार्गे यानम् गच्छति।

(iv) अत्र एकः एव द्रुमः...........।

मञ्जूषा

धूम्रं, अवशिष्टः, अस्मिन्, मात्रा।

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

3. अधोलिखितं गद्यांशस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 1 × 4 = 4

एतयोर्यदि पितुर्निरनुक्रोश इति नामधेयम् एतयोर्जननी तेनावमानिता निर्वासिता एतेन वचनेन दारकौ निर्भर्त्सयति।

अथवा

चाणक्यः = अयमीदृशो विरोधः यत् त्वमद्यापि राजापथ्यकारिणोऽमात्य -राक्षसस्य गृहजनं स्वगृहे रक्षसि।

4. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखितव्यः – 1 × 4 = 4

शरीरोपचयः कान्तिर्गात्राणां सुविभक्तता।

दीप्ताग्नित्वमनालस्यं स्थिरत्वं लाघवं मृजा।।

Downloaded from cclchapter.com

अथवा

अमन्त्रमक्षरं नास्ति, नास्ति मूलमनौषधम्।

अयोग्यः पुरुषः नास्ति योजकस्तत्र दुर्लभः।।

5. अधः प्रदत्तासुसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थः स्पष्टयितव्यः – $2 \times 2 = 4$

(क) मानवाय जीवनं कामये नो जीवन्मरणम्।

(ख) आरोग्यं चापि परमं व्यायामादुपजायते।

(ग) यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतो मा ब्रूहि दीनं वचः।

(घ) नैच्छद् दरिद्रगृहिणी रजनीविरामम्।

6. अधः प्रदत्तं गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्ट-प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत –

$3 \times 1 = 3$

अथापरेद्युः राज्ञो राजधानीं प्रति प्रस्थानोत्सुकस्य पुरतः कश्चित् शस्त्राहतः श्रमक्लान्तः पुरुषः आश्रममागतेः। तस्य कष्टं विलोक्य दयार्द्रो मुनियथासाध्यं तस्योपचारे प्रवृत्तः। राजापि तादृशस्य आतुरस्य दशया विकल इव मुनेस्तस्मिन् कार्ये तदादेशेन सहायतां चकार।

प्रश्नाः –

(क) राज्ञः पुरतः कः आश्रमम् आगतः ?

(ख) आगन्तुकस्य कष्टं विलोक्य मुनिः किम करोत् ?

Downloaded from cclchapter.com

(ग) राजा केन विकलः भूत्वा उपचारकार्ये सहायतां अकरोत् ?

7. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नयोः उत्तरे संस्कृतेन लेखितव्ये –

$2 \times 1 = 2$

एक एव खगो मानी वने वसति चातकः।

पिपासितो वा म्रियते याचते वा पुरन्दरम्।

प्रश्ना : –

(क) चातकः कुत्र वसति ?

(ख) पिपासितः चातकः किं करोति ?

8. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) इमान् तुषान् स्वर्णकारेभ्यो देहि।

(ख) अरयः व्यायामिनं न अदर्यन्ति।

(ग) अम्भोदाः वृष्टिभिः वसुधां आर्द्रयन्ति।

9. प्रश्नपत्रे लिखितान् श्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' स्वपाठ्य- पुस्तकात् ***एकं*** श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। $1 \times 4 = 4$

खण्डः 'घ'
(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

10. (क) गुणसन्धेः ***अथवा*** व्यञ्जनसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

(ख) बहुव्रीहिसमासस्य ***अथवा*** द्वन्द्वसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

Downloaded from cclchapter.com

(ग) कर्मकारकस्य ***अथवा*** सम्प्रदानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

11. अधोलिखितानाम् अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत –

$3 \times 1 = 3$

(क) .... कुशली भवान् ? (कुतः / अपि)

(ख) बालकं .... ताडय। (सर्वतः / मा)

(ग) राकेशः सुरेशः .... पठतः। (च / धिक्)

12. अधोप्रदत्तोपपदविभक्ति-वाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत –

$4 \times 1 = 4$

(क) सः .... गच्छति। (ग्रामं / ग्रामस्य)

(ख) तव .... किं प्रयोजनम् ? (धनात् / धनेन)

(ग) .... ऋते क्व यशः ? (ज्ञानस्य / ज्ञानात्)

(घ) साधुः रामः ....। (मातरि / मातरम्)

13. यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'बालक' शब्दस्य सप्तमी-द्विवचने।

(ख) 'मुनिः' शब्दस्य चतुर्थी-बहुवचने।

(ग) 'नदी' शब्दस्य तृतीया-एकवचने।

(घ) 'अस्मद्' शब्दस्य द्वितीया-एकवचने।

Downloaded from cclchapter.com

14. यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि लिखत – 4 × 1 = 4

(क) 'भू' धातु, लोट्लकारस्य, म० पु०, द्विवचने।

(ख) 'पठ्' धातु, लट्लकारस्य, उ० पु०, एकवचने।

(ग) 'गम्' धातु, लृट्लकारस्य, प्र० पु०, बहुवचने।

(घ) 'कृ' धातु, लङ्लकारस्य, म० पु०, बहुवचने।

15. अधोलिखितेभ्यः क्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत –

3 × 1 = 3

(क) विहसति।

(ख) अपहरति।

(ग) अभिगच्छति।

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय प्रश्नाः)

16. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्त वैकल्पिकचतुर्षु उत्तरेषु ***एकं*** शुद्धम् उत्तरं लिखत – 16 × 1 = 16

(क) 'रत्न + आकरः' अत्र किं सन्धियुक्तपदम् ?

(i) रत्नकर

Downloaded from cclchapter.com

(ii) रत्नाकारः

(iii) रत्नाकरः

(iv) रत्न आकरः

(ख) 'नमस्ते' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?

(i) नमः + ते

(ii) नम + स्ते

(iii) नम + अस्ते

(iv) नम् + आस्ते

(ग) 'यथोक्तम्' इति पदस्य विग्रहम् किम् ?

(i) यथा उक्तम्

(ii) उक्तम् अनतिक्रम्य

(iii) यथा इव उक्तम्

(iv) उक्तम् यथा

(घ) 'सिंहभीतः' इति पदे कः समासः ?

(i) अव्ययीभावः

(ii) बहुव्रीहिः

Downloaded from cclchapter.com

(iii) द्वन्द्वः

(iv) तत्पुरुषः

(ङ) 'हसन्' इति पदस्य विलोमपदम् किम् ?

(i) गृहीत्वा

(ii) गच्छन्

(iii) आनीतम्

(iv) रुदन्

(च) 'दत्त्वा' इति पदस्य विलोमपदम् किम् ?

(i) आदाय

(ii) इदानीम्

(iii) तदानीम्

(iv) देयम्

(छ) 'पत्नी' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

(i) कन्या

(ii) बाला

(iii) भार्या

(iv) माता

Downloaded from cclchapter.com

(ज) 'भर्ता' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

(i) पिता

(ii) पतिः

(iii) बालः

(iv) पुरुषः

(झ) 'गुण + मतुप्' इति संयोगे किं रूपम् ?

(i) गुणवान्

(ii) गुणमान्

(iii) गुणवती

(iv) गुणी

(ञ) 'नरत्वम्' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(i) णिनि

(ii) त्व

(iii) क्त्वा

(iv) क्तवत्

(ट) 'त्रयोदशः' इति पदे का संख्या ?

Downloaded from cclchapter.com

(i) 23

(ii) 13

(iii) 33

(iv) 43

(ठ) '20' इति पदे किं संख्यावाचीपदम् ?

(i) विशती

(ii) त्रयोविंशत्

(iii) विंशतिः

(iv) त्रिंशत्

(ड) 'हृदयग्राही स्पर्शः' अनयोः पदयोः किं विशेषणपदम् ?

(i) हृदय

(ii) ग्राही

(iii) स्पर्शः

(iv) हृदयग्राही

(ढ) 'कुमारयोः कुशलवयोः' अनयोः पदयोः किं विशेष्यपदम् ?

(i) कुश

(ii) लवयोः

Downloaded from cclchapter.com

(iii) कुशलवयोः

(iv) कुमारयोः

(ण) घटिकां दृष्ट्वा समयेन रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत –

(i) लता .... विद्यालयं गच्छति।

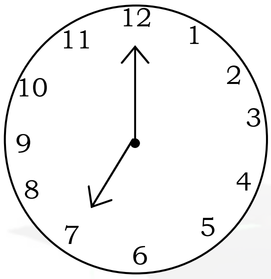

(ii) अहं .... शयनाय गच्छामि।

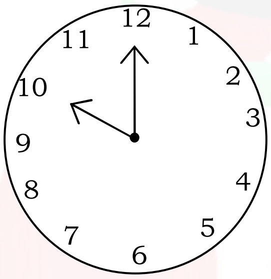

Downloaded from cclchapter.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 3508**

Series : Sec. M/2018

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : C

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित प्रश्न **16** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देश : –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

Downloaded from cclchapter.com

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तानां प्रश्ननानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $4 \times 2 = 8$

जीवने धनस्य अत्यधिकं महत्त्वम् अस्ति। धनेन जीवननिर्वाहः सुखेन भवति। धनं विना वयं भोजनं अपि प्राप्तुम् न शक्नुमः। परं यदि वयं अनुचितसाधनानां प्रयोगं धनप्राप्त्यर्थं कुर्मः तहि तेन धनेन केवलं दुःखमेव भवति।

प्रश्नाः –

(क) जीवने कस्य अत्यधिकं वर्तते ?

(ख) धनेन जीवननिर्वाहः केन प्रकारेण भवति ?

(ग) धनं विना वयं किं प्राप्तुम् न शक्नुमः ?

(घ) अनुचितसाधनानां प्रयोगेन प्राप्तेन धनेन किं भवति ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. (क) दिल्लीवासिनी सुजाता चेन्नईनगरे वसतिम् स्वसखीं पर्यावरणविषये निजविद्यालये जातायाः गोष्ठ्याः विषये पत्रम् लिखति। मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा पत्रं पूरयन्तु –

$4 \times 1 = 4$

प्रियसखि, दिव्ये,

नमो नमः।

Downloaded from cclchapter.com

ह्यः अस्माकं विद्यालये (i) .... एका गोष्ठी अभवत्। तत्र (ii) .... वर्धमानं प्रदूषणं दृष्ट्वा पर्यावरणस्य (iii) .... उपायानां चर्चा अभवत्। विचारसारः आसीत् यत् (iv) .... बहिः अवकरः न क्षेपणीयः।

पितरौ वन्दनीयौ।

भवत्याः सखी

सुजाता

मञ्जूषा

रक्षणाय, महानगरेषु, गृहात्, पर्यावरण-विषये।

(ख) निर्दिष्टं चित्रं दृष्ट्वा प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च मञ्जूषाप्रदत्तैः उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत — 4 × 1 = 4

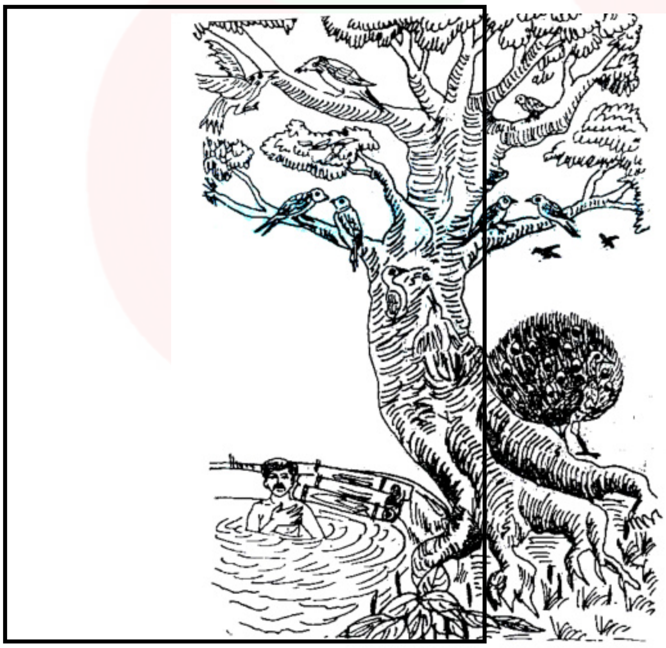

Downloaded from cclchapter.com

प्रश्नाः –

(i) चित्रे एकः .... वृक्षः अस्ति।

(ii) वृक्षे पक्षिणः .... सन्ति।

(iii) तडागस्य समीपे एक वृक्षः ....।

(iv) जलमध्ये .... नरः स्नानं करोति।

मञ्जूषा

अस्ति, उपविष्टाः, एकः, विशालः।

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

3. अधोनिर्दिष्टगद्यांशस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – $1 \times 4 = 4$

ततस्तया वृद्धदासी साभिप्रायमालोकिता। तस्य हस्तात् प्रस्थमात्रं धान्यमादाय स्वगृहस्य चत्वरे तं प्रक्षालितपादम् उपावेशयत्।

अथवा

स च राजानमुवाच – मया केनापि कारणेन क्रोधाविष्टेन राजैव हन्तव्यः आसीत् किन्तु मद्विचारस्य प्रकाशनाद् राजपुरुषाः मां भृशमताडयन् बन्दीकृतवन्तश्च।

4. अधोनिर्दिष्टश्लोकस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखितव्यः – $1 \times 4 = 4$

वयोबलशरीराणि देशकालाशनानि च।

समीक्ष्य कुर्याद् व्यायाममन्यथा रोगमाप्नुयात्।।

Downloaded from cclchapter.com

अथवा

विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम्।

अश्वश्चेद् धावने वीरः भारस्य वहने खरः।।

5. अधः प्रदत्तासुसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थः स्पष्टयितव्यः – $2 \times 2 = 4$

(क) करणीयं बहिरन्तर्जगति तु बहु शुद्धीकरणम्।

(ख) युष्मद्दर्शनात् कुशलमिव।

(ग) प्रीताभ्यः प्रकृतिभ्यः प्रतिप्रियमिच्छन्ति राजानः।

(घ) एक एव खगो मानी वने वसति चातकः।

6. अधः प्रदत्तं गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्ट-प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत –

$3 \times 1 = 3$

कश्चन निर्धनो जनः भूरि परिश्रम्य किंचित् वित्तमुपार्जितवान्। तेन स्वपुत्रं एकस्मिन् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलो जातः। तत्तनयः तत्रैव छात्रावासे निवसन् अध्ययने संलग्नः समभूत्। एकदा सः पिता तनूजस्य रुग्णतामाकर्ण्य व्याकुलो जातः पुत्रं द्रष्टुम् च प्रस्थितः। परं बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत् ?

प्रश्नाः –

(क) निर्धनः जनः कथं वित्तम् उपार्जितवान् ?

(ख) निर्धनस्य पुत्रः कुत्र निवसन् अध्ययने संलग्नः अभूत् ?

Downloaded from cclchapter.com

(ग) निर्धनः स्वपुत्रं द्रष्टुं कथं प्राचलत् ?

7. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नयोः उत्तरे संस्कृतेन लेखितव्ये –

2 × 1 = 2

प्रायो दरिद्रशिशवः परमन्दिराणां

द्वारेषु दत्तकर पल्लवलीनदेहाः।

लज्जानिगूढ़वचसो बत भोक्तुकामा

भोक्तारमर्धनयनेन विलोकयन्ति।

प्रश्नाः –

(क) दरिद्रशिशवः प्रायः कुत्र दृश्यन्ते ?

(ख) दरिद्रशिशवः भोक्तारं कथं विलोकयन्ति ?

8. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 3 × 1 = 3

(क) <u>एतादृशी</u> भयावह घटना गढ़वालक्षेत्रे घटित।

(ख) राजा <u>मुनिं</u> प्रश्नत्रयमपृच्छत्।

(ग) राजा <u>शस्त्राहतस्य</u> सहायतां अकरोत्।

9. प्रश्नपत्रे लिखितान् श्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' स्वपाठ्य- पुस्तकात् ***एकं*** श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। 1 × 4 = 4

खण्डः 'घ'

Downloaded from cclchapter.com

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

10. (क) अयादिसन्धेः ***अथवा*** व्यञ्जनसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 1 × 2 = 2

(ख) द्वन्द्वसमासस्य ***अथवा*** द्विगुसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 1 × 2 = 2

(ग) सम्प्रदानकारकस्य ***अथवा*** अपादानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 1 × 2 = 2

11. अधोलिखितानाम् अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत –

3 × 1 = 3

(क) .... हरितिमा तत्र शुचि पर्यावरणम्। (एव / यत्र)

(ख) .... समयस्य सदुपयोगः करणीयः। (सदा / कदा)

(ग) भूकम्पित-समये .... गमनमेव उचितं भवति।

(अन्तः / बहिः)

12. प्रदत्तोपपदविभक्ति-वाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत –

4 × 1 = 4

(क) .... पत्राणि पतन्ति। (वृक्षस्य / वृक्षात्)

(ख) .... उभयतः वृक्षाः सन्ति। (मार्गम् / मार्गस्य)

(ग) सः .... स्पृहयति। (धनाय / धनम्)

(घ) माता .... स्निह्यति। (पुत्राय / पुत्रे)

Downloaded from cclchapter.com

13. यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'बालकः' शब्दस्य षष्ठी-एकवचने।

(ख) 'साधुः' शब्दस्य तृतीया-बहुवचने।

(ग) 'पितृ' शब्दस्य सप्तमी-द्विवचने।

(घ) 'युष्मद्' शब्दस्य चतुर्थी-बहुवचने।

14. यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'लभ्' धातु, लट्लकारस्य, प्र० पु०, एकवचने।

(ख) 'चुर्' धातु, लोट्लकारस्य, उ० पु०, बहुवचने।

(ग) 'कथ्' धातु, लृट्लकारस्य, म० पु०, एकवचने।

(घ) 'अस्' धातु, लङ्लकारस्य, प्र० पु०, बहुवचने।

15. अधोलिखितेभ्यः क्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत –

$3 \times 1 = 3$

(क) विहसति।

(ख) परित्यागः।

Downloaded from cclchapter.com

(ग) अवनतिः।

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय प्रश्नाः)

16. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्त वैकल्पिकेषुचतुर्षु उत्तरेषु ***एकं*** शुद्धम् उत्तरं लिखत – 16 × 1 = 16

(क) 'भो + अनम्' अत्र किं सन्धियुक्तपदम् ?

(i) भोअनम्

(ii) भोऽनम्

(iii) भवनम्

(iv) भावनम्

(ख) 'नयनम्' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?

(i) ने + अनम्

(ii) न + यनम्

(iii) नय + नम्

(iv) नै + अनम्

(ग) 'आत्मरक्षायै' इति पदे कः समासः ?

(i) तत्पुरूषः

Downloaded from cclchapter.com

(ii) द्विगुः

(iii) बहुव्रीहिः

(iv) द्वन्द्वः

(घ) 'अहर्निशम्' इति पदस्य किं विग्रहः ?

(i) अहनि निशा

(ii) अह निशम्

(iii) अहः च निशा च

(iv) अहनि अहनि

(ङ) 'अनादरः' इति पदस्य विलोमपदम् किम् ?

(i) समादरः

(ii) आदरः

(iii) आनदरः

(iv) आनादरः

(च) 'सम्पत्तौ' इति पदस्य विलोमशब्दः किम् ?

(i) विपदा

(ii) विपत्तौ

(iii) विपति

Downloaded from cclchapter.com

(iv) विपदी

(छ) 'नृपः' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

(i) न्रिपः

(ii) निरपः

(iii) नरपः

(iv) राजा

(ज) 'बालकः' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

(i) बालिका

(ii) युवा

(iii) प्रौढ़ः

(iv) बालः

(झ) 'दातव्यः' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(i) तव्यत्

(ii) क्त

(iii) अनीयर्

(iv) ल्यप्

Downloaded from cclchapter.com

(ञ) 'दिकः' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(i) मतुप्

(ii) ठक्

(iii) टाप्

(iv) त्व

(ट) 'त्रयस्त्रिंशत्' इति पदे का संख्या ?

(i) 43

(ii) 53

(iii) 33

(iv) 63

(ठ) '20' इति अंके किं संख्यावाचीपदम् ?

(i) त्रिंशत्

(ii) विंशतिः

(iii) विंशत्

(iv) विशतीः

(ड) 'उदात्तरम्यः समुदाचारः' अत्र किं विशेषणपदम् ?

(i) उदात्त

Downloaded from cclchapter.com

(ii) रम्यः

(iii) उदात्तरम्यः

(iv) समुदाचारः

(ढ) 'कुमारयोः कुशलवयोः' अनयोः पदयोः किं विशेष्यपदम् ?

(i) कुश (ii) लवयोः

(iii) कुमारयोः (iv) कुशलवयोः

(ण) घटिकां दृष्ट्वा समयेन रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत –

(i) अहं सायं .... वादने उद्याने क्रीडामि।

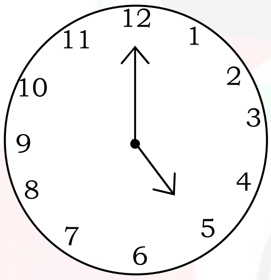

(ii) लता .... वादने विद्यालयं गच्छति।

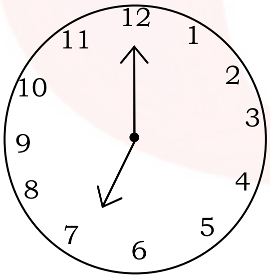

Downloaded from cclchapter.com

Downloaded from cclchapter.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 3508**

Series : Sec. M/2018

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : D

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

समय : 3 घण्टे] *[पूर्णांक : 80*

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित प्रश्न 16 हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये* ***कोड नम्बर*** *तथा* ***सेट*** *को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है,* ***परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देश : –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

Downloaded from cclchapter.com

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $4 \times 2 = 8$

संसारे कुटिलाः अपि जनाः सन्ति, सरलाः अपि। सरलाः जनाः प्रकृत्या परेषां हितचिकीर्षवः भवन्ति। परन्तु कुटिलाः जनाः स्वभावेन परेषाम् अहितम् इच्छन्ति। तेषां शक्तिः परेषां पीडनाय, बुद्धिश्च परेषां वञ्चनाय भवति। तेषां गतिः विचित्रा भवति।

प्रश्नाः –

(क) संसारे कीदृशाः जनाः सन्ति ?

(ख) के परेषां हितचिकीर्षवः भवन्ति ?

(ग) कुटिलाः जनाः किम् इच्छन्ति ?

(घ) कुटिलजनानाम् गतिः कीदृशी ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. (क) विकासः नैनीतालस्थे एकस्मिन् विद्यालये पठति। सः छात्रावासात् नैनीतालविषये अमेरिकावासिनं मित्रं जोसेफं एकं पत्रं लिखति। मञ्जूषातः पदानि विचित्य पत्रे रिक्तस्थानानि पूरयन्तु –

$4 \times 1 = 4$

परीक्षाभवनम्

तिथिः

प्रियमित्र जोसेफ,

Downloaded from cclchapter.com

नमो नमः।

गतमासे (i) .... वार्तालापः अभवत्। दिनद्वयानन्तरम् एव अत्र (ii) .... आरभत। अत्र यात्रिणः 'चाइना-पीक' इति स्थानं द्रष्टुम् गताः। (iii) .... समूहं दृष्ट्वा स्थानीया आपणिकाः प्रमुदिता आसन्। भोजनालयेषु (iv) .... दुर्लभः अभवत्। अहम् इच्छामि यत् ईदृशे अवसरे भवान् अपि भारते आगच्छेत्।

भवताम् मित्रम्

विकासः।

मञ्जूषा

हिमपातः, आवासः, आवयोः, यात्रिणाम्।

(ख) निर्दिष्टं चित्रं दृष्ट्वा प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च मञ्जूषाप्रदत्तैः उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत – 4 × 1 = 4

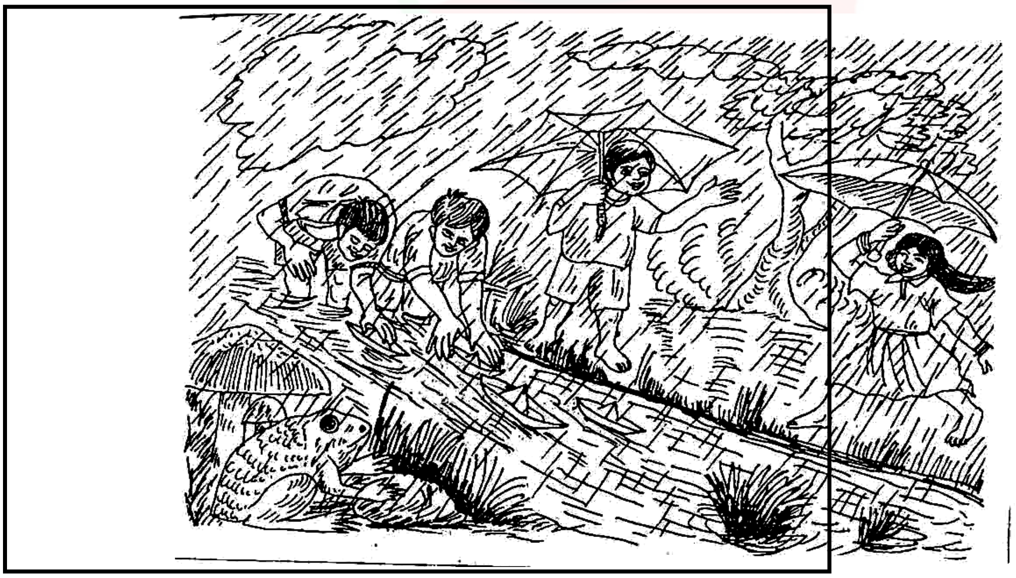

प्रश्नाः –

(i) एका बालिका .... गृहीत्वा आगच्छति।

Downloaded from cclchapter.com

(ii) .... आगमनं जायते।

(iii) .... दिनम् अस्ति।

(iv) जले .... सञ्चाल्यन्ते।

मञ्जूषा

कर्गदनौकाः, आतपत्रं, वर्षाऋतोः, मेघाच्छन्नम्।

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

3. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 1 × 4 = 4

एष भवतोः सौन्दर्यावलोकजनितेन कौतूहलेन पृच्छामि-क्षत्रियकुल-पितामहयोः सूर्यचन्द्रयोः को वा भवतो वंशस्य कर्त्ता ?

अथवा

पदातिक्रमेण संचलन् सायं समयेऽप्यसौ गन्तव्याद दूरे आसीत्। निशान्धकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पदयात्रा न शुभावहा। एवं विचार्य सः पार्श्वस्थिते ग्रामे रात्रि निवासं कर्त्तुम् कञ्चिद् गृहस्थमुपागतः।

4. अधोनिर्दिष्टस्य श्लोकस्य हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखितव्यः –

1 × 4 = 4

कज्जलमलिनं धूमं मुञ्चति शतशकटीयानम्।

वाष्पयानमाला संधावति वितरन्ती ध्वानम्।।

Downloaded from cclchapter.com

यानानां पङ्क्तयो ह्यनन्ताः कठिनं संसरणम्।

शुचिपर्यावरणम् ....

अथवा

आश्वास्य पर्वतकुलं तपनोष्णतप्तम्।

उद्दामदावविधुराणि च काननानि।

नानानदीनदशतानि च पूरयित्वा,

रिक्तोऽसि यज्जलद ! सैव तवोत्तमा श्रीः।

5. अधोलिखितसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थः स्पष्टयितव्यः – $2 \times 2 = 4$

(क) पाषाणी सभ्यता निसर्गे स्यान्न समाविष्टा।

(ख) युष्मद्दर्शनात् कुशलमिव।

(ग) अकारणद्वेषि मनस्तु यस्य वै, कथं जनस्तं परितोषयिष्यति।

(घ) यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतो मा ब्रूहि दीनं वचः।

6. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्ट-प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लेखितव्यानि – $3 \times 1 = 3$

विचित्रा दैवगतिः। तस्यामेव रात्रौ तस्मिन् गृहे कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरं प्रविष्टः। तत्र निहितामेकां मञ्जूषाम् आदाय पलायितः। चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धोऽतिथिः चौरशङ्कया तमन्वधावत् अग्रहणाच्च, परं विचित्रमघटत। चौरः एव उच्चैः क्रोशितुमारभत 'चौरोऽयं चौरोऽयम्' इति।

प्रश्नाः –

Downloaded from cclchapter.com

(क) गृहाभ्यन्तरं कः प्रविष्टः ?

(ख) चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धः अतिथिः किम् अकरोत् ?

(ग) विचित्रं किम् अघटत ?

7. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नयोः उत्तरे संस्कृतेन लेखितव्ये – $2 \times 1 = 2$

रात्रौ जानुर्दिवा भानुः कृशानु सन्ध्योर्द्वयोः।
इत्थं शीतं मया नीतं जानुभानुकृशानुभिः।।

प्रश्नाः –

(क) रात्रौ शीतम् अपनेतुं साधनं किम् ?

(ख) कृशानुः कदा शीतापनयने सहायकः भवति ?

8. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) <u>आर्यस्य</u> प्रसादेन मे वाणिज्या अखण्डिता।

(ख) आरोग्यं <u>व्यायामात्</u> उपजायते।

(ग) सा कन्या <u>अतिथिं</u> स्नानाय प्रेरितवती।

9. प्रश्नपत्रे लिखितान् श्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' स्वपाठ्य- पुस्तकात् ***एकं*** श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। $1 \times 4 = 4$

खण्डः 'घ'
(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

Downloaded from cclchapter.com

10. (क) अयादिसन्धेः ***अथवा*** व्यञ्जनसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

(ख) तत्पुरुषसमासस्य ***अथवा*** द्विगुसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

(ग) करणकारकस्य ***अथवा*** अपादानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

11. अधोलिखितानाम् अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत –

$3 \times 1 = 3$

(क) .... हरीतिमा तत्र शुचि-पर्यावरणम्। (यत्र / एव)

(ख) वयं .... प्रसन्नाः भवेम्। (कदा / सदा)

(ग) त्वं प्रातः .... गच्छसि ? (विद्यालयं / कुत्र)

12. प्रदत्तोपपदविभक्ति-वाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत – $4 \times 1 = 4$

(क) पिता .... क्रुध्यति। (पुत्रं / पुत्राय)

(ख) पुत्रः .... सह आपणं गच्छति। (मात्रा / मात्रेण)

(ग) .... बहिः एकः सरः अस्ति। (नगरेण / नगरात्)

(घ) साधुः .... तापसः प्रतीयते। (जटाभिः / जटाभ्याम्)

13. यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'बालक' शब्दस्य पञ्चमी-एकवचने।

(ख) 'पितृ' शब्दस्य सप्तमी-बहुवचने।

(ग) 'लता' शब्दस्य द्वितीया-द्विवचने।

(घ) 'युष्मद्' शब्दस्य तृतीया-एकवचने।

Downloaded from cclchapter.com

14. यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि लिखत – 4 × 1 = 4

(क) 'भू' धातु, लट्लकारस्य, प्र० पु०, द्विवचने।

(ख) 'पठ्' धातु, लृट्लकारस्य, म० पु०, बहुवचने।

(ग) 'गम्' धातु, लङ्लकारस्य, प्र० पु०, एकवचने।

(घ) 'कृ' धातु, लोट्लकारस्य, उ० पु०, एकवचने।

15. अधोलिखितेभ्यः क्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत –

3 × 1 = 3

(क) सुगमः।

(ख) प्रतिवसति।

(ग) अनुसरति।

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय प्रश्नाः)

16. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्त वैकल्पिकचतुर्षु उत्तरेषु ***एकं*** शुद्धम् उत्तरं लिखत – 16 × 1 = 16

(क) 'सु + आगतम्' अत्र किं सन्धियुक्तपदम् ?

(i) सवागतम्

(ii) स्वागतम्

Downloaded from cclchapter.com

(iii) सुआगतम्

(iv) सुऽऽगतम्

(ख) 'एकैकः' इति पदस्य कः सन्धिविच्छेदः ?

(i) एक + एकः

(ii) एका + कः

(iii) एकै + कः

(iv) एके + क

(ग) 'उपनदि' इति पदस्य विग्रहम् किम् ?

(i) नद्यै समीपम्

(ii) नदीम् समीपम्

(iii) नद्याः समीपम्

(iv) नद्याम् समीपम्

(घ) 'अनुरथम्' इति पदे कः समासः ?

(i) द्वन्द्वः

(ii) तत्पुरुषः

(iii) बहुव्रीहिः

Downloaded from cclchapter.com

(iv) अव्ययीभावः

(ङ) 'अनादरः' इति पदस्य विलोमपदम् किम् ?

(i) आनदरः

(ii) समादरः

(iii) आदरः

(iv) आनादारः

(च) 'सुलभः' इति पदस्य विलोमपदम् किम् ?

(i) दुर्लभः

(ii) दुर्वहः

(iii) दुष्करः

(iv) दुःखदः

(छ) 'शीघ्रम्' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

(i) अवसि

(ii) सत्वरम्

(iii) यासि

(iv) गच्छसि

(ज) 'कन्या' इति पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

Downloaded from cclchapter.com

(i) प्रौढ़ा

(ii) बालकः

(iii) बालः

(iv) बालिका

(झ) 'मृ + क्त' इति संयोगे किं रूपम् ?

(i) मिरतः

(ii) मृतः

(iii) म्रितः

(iv) मृत्

(ञ) 'पशुत्वम्' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(i) त्व

(ii) ल्यप्

(iii) क्त्वा

(iv) ल्युट्

(ट) 'पञ्चविंशतिः' इति पदे का संख्या ?

(i) 35

Downloaded from cclchapter.com

(ii) 45

(iii) 25

(iv) 65

(ठ) 'नवनवतिः' इति पदे का संख्या ?

(i) 9

(ii) 69

(iii) 79

(iv) 99

(ड) 'अतिदीर्घः प्रवासः' अत्र किं विशेष्यपदम् ?

(i) अति

(ii) प्रवासः

(iii) दीर्घः

(iv) अतिदीर्घः

(ढ) 'उदात्तरम्यः समुदाचारः' अत्र किं विशेषणम् ?

(i) उदात्त

(ii) रम्यः

(iii) उदात्तरम्यः

Downloaded from cclchapter.com

(iv) समुदाचारः

(ण) घटिकां दृष्ट्वा समयेन रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत –

(i) श्यामः सायं .... वादने उद्याने क्रीडति।

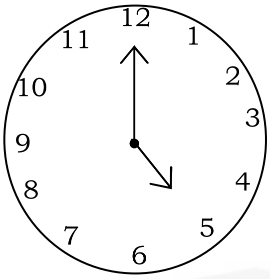

(ii) लता .... वादने शयनाय गच्छति।

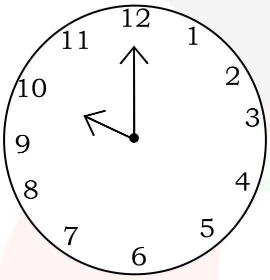

Downloaded from cclchapter.com